

MLADI U SUSRETU S BIBLIJOM: »KOJA JE ZAPOVIJED PRVA OD SVIJU?« (Mk 12,28)*

CESARE BISSOLI

Università Pontificia Salesiana
Piazza Ateneo Salesiano, 1
00139 Roma
Italia

Primljeno: 16. 9. 2001.
Stručni rad
UDK 22.07

Sažetak

*P*olazeći od Isusova susreta s pismoznancem koji ga pita koja je najveća zapovijed (usp. Mk 12,28), autor uvodi čitatelja u razumijevanje biblijskog teksta te ujedno ukazuje na pozadinu teksta i podsjeća na iskrenost pismoznanca kao i na činjenicu da Isus doista jest učitelj. Na kraju poziva čitatelje i sudionike susreta na aktualiziranje teksta, na traženje odjeka u vlastitome životu kako bi uvidjeli na što ih Isusov konkretni postupak potiče i nadahnjuje u njihovom konkretnom »danas«.

Ključne riječi: *Mladi i Biblija, lectio divina, egzegeza, duhovnost*

1. MOLITVA

Gospodine, ovo je pitanje hvalevrijedno ali i mučno. Crvenimo se jer upravo jedan zakonoznanac, stručnjak, štoviteš učitelj Božjega zakona, više ne zna koja je zapovijed najvažnija, koja zapovijed podržava odnos s Bogom, koja zapovijed hrani život izvorne vjere. Istinu govoreći, u pluralističkom društvu i pred tolikim učiteljima mudrosti, u filozofiji, u politici, u običajima... i mi smo izgubili hijerarhiju istina ako ne i samu istinu. Doista, bismo li uopće znali odgovoriti onomu tko bi nas pitao koja je zapovijed najvažnija? Stoga nam je drago, Gospodine, što se taj pismoznanc, Tvoj kolega, obratio Tebi, nazivajući Te učiteljem. Tko bolje od Tebe, čovjeka koji je duboko Božji i pripadnik svoga naroda, umije uvjerljivije odgovoriti? Evo nas, o Isuse, u tvojoj školi, poput onoga pismoznanca, kako bismo mogli, kao i on, čuti sud kojim si pohvalio njegovo traganje za istinom: »Nisi daleko od kraljevstva Božjega!« (Mk 12,34)

2. PRVI TRENUTAK: ČITANJE TEKSTA

(Glasno se čita odlomak iz Mk 12,28-34.)

2.1. Opći pregled

Odlomak pripada tzv. »knjižici jeruzalemskih rasprava« (Mk 11,27-12,34), tj. onom nizu ponekad oštih suprotstavljanja koje je Isus morao proći u Svetom gradu potkraj svoga života. Kao prva rasprava javlja se prigovor narodnih vođa autoritetu Isusa koji se usudio »očistiti Hram«, zatim lukavo pitanje o porezu koji treba platiti caru, te isto tako zlobno pitanje o mogućem uskrsnuću mrtvih, a kao četvrto, iako opuštenije, javlja se pitanje o prvoj zapovijedi. *Nalazimo se prema tome u napetom ozračju.*

Onaj tko govori Isusu govori kao sumnjičav ispitivač, kako bi sasvim razjasnio tko je taj mladi galilejski učitelj koji djeluje

* Izvornik: »Qual è il primo di tutti i comandamenti?« (Mc 12,28), u: »Note di pastorale giovanile« 35(2001)7, 59-67.

je kao rabi, izražavajući pritom nečuvane misli, te kako bi ga jasno uhvatio u pogrešci i osudio. Prema tome, budimo pažljivi: *Isusov odgovor treba uzeti kao odgovor onoga tko daje promišljenu izjavu, na otvorenom, potpuno svjestan onoga što govori.* Ono što kaže odraz je svečanosti glasovitog izraza: »Ali ja vam kažem« iz Govora na gori (Mt 5,21-48), gdje se među ostalim govori i o našem predmetu (Mt 5,43sl).

Kod Marka međutim, u usporedbi s Matejem (22,34-40), postoji različito ozračje s obzirom na prethodne rasprave. Kao što ćemo vidjeti, stav i ton pismoznanca su pozitivni, štoviše odišu poštovanjem. Stoga razni egzegete drže kako taj odlomak odražava situaciju koja je prethodila redakciji evanđelja, kad su apostoli misionarili među poganima ili među Židovima koji su boravili u poganskoj zemlji. Izražen pomirljivim tonom, kao što je uostalom i odgovaralo Isusovom stilu, *dijalog je služio da bi pokazao kako je ljubav temelj svakog pravila*, ljubav prema Bogu koja se očituje kao božanska filantropija prema bližnjemu te kako prema tom poimanju dvostrukog lica u potpunosti teži biblijska objava (Zakon). Na taj način Isusove riječi danas odražavaju zanosno isticanje prvih zajednica: ono što je najvažnije jest ljubiti Boga i bližnjega, a to je moguće i u poganskoj zemlji. U tom se iskustvu usredotočuje velika objava otkrivena ocima, u njoj je duboko sjeđinjen i hebrejski i poganski svijet, a Isus joj je istinski i nenadmašiv svjedok.

2.2. Dinamika razgovora

- *Obuhvaća dva međusobno povezana dijela:* pitanje pismoznanca i Isusov odgovor (r. 28-31); pismoznancev odgovor nakon kojega slijedi Isusova procjena (r. 32-34). *Središnje Isusove riječi tako su naglašene* po pismoznancevoj potvrdi i po

potvrdi... Isusova potvrđivanja. Posljednja riječ uvijek je Isusova riječ.

- Primijetit će se, na početku i na kraju odlomka, *dvostruka, znakovita povezanost:* pismoznanc priznaje da je Isus »dobro odgovorio« svojim sugovornicima protivnicima; Isus na kraju uzvraća poštovanje priznajući da je pismoznanc »mudro odgovorio« njemu, Bogobjavitelju. *U toj pozitivnoj obostranoj* još je značajniji, kao čvrsto uokviren, dragulj jedinstvene ljubavi dvostruka lica. Na tome mjestu, došavši do vrha i srži Zakona, *»više ga se nitko nije usudio pitati«:* protivnici, zbog nedostatka pobjedničkih uporišta; poštenu ljudi, jer se već došlo do srži Božje riječi i čovjekovih iščekivanja.

2.3. Likovi

Dva lika, pismoznanc i Isus, ovdje su osobno suočena. Ako je, kao što tvrdi Marko, pismoznanc bio dio skupine onih koji su raspravljali s Isusom, sada je sam, kao što je i Isus sam, iako su s njim učenici (usp. Mk 11,12.19).

Riječ o razgovoru dvojice učitelja koji su smješteni na razini istine i obostranog poštivanja, iako očito ne na istoj vrijednosnoj razini.

2.4.1. Pismoznanc željan sigurnosti, Isusov sugovornik

- U Isusovo vrijeme to je bilo isto kao i biti *»učitelj vjere«*, čovjek koji je i profesionalno vršio neku vrstu službe s kompetentnošću stručnjaka. U evanđeljima pismoznanci su izravni Isusovi sugovornici jer su kao i on bili *»tehničari«* istine vjere i života, dakle Tore, Zakona. Međutim, oni su se smatrali višim od Isusa, jer je on bio smatran samoukim budući da nije pohađao akademiju (usp. Iv 7,15). Zanimljivo je da ovdje *školorani učitelj pokazuje da nešto*

ne zna, a učitelj koji u očima službeno učenicima ne bi trebao znati, zapravo nastupa kao učitelj, stoviše i sugovornik mu odobrava.

- Pismoznanci su bili laici, a pripadali su različitim školama (ideologijama), većina skupini farizeja koji su bili vjerniji riječi Zakona, koji su ga savršeno poznavali te su pomoću njega nastojali na određeni način »uokviriti« čitav život. Stoga se u evanđeljima često javlja binom »pismoznanci i farizeji« što zapravo znači »farizeji pismoznanci«. Zna se da su s Isusom bili u neprekidnom sukobu (usp. već spomenutu knjižicu Jeruzalemskih rasprava); njima se Isus morao otvoreno suprotstaviti javno upozoravajući na njihovo previše apstraktno, hipokritsko i opterećujuće znanje (usp. strašan prigovor u Mt 23).

- Međutim, kao što smo vidjeli, *taj je neimenovani pismoznancem drugačiji*. On iznosi istinski, a ne lažni problem, kao onaj o porezu koji valja platiti caru (usp. Mk 12,13) i izriče ga ponašajući se kao što priliči onomu tko želi naučiti od onoga koga priznaje sposobnim za valjan odgovor (grčki tekst kaže: »lijep« odgovor, r. 28).

- Kad je riječ o *problemu*, on se tiče prve zapovijedi, ili točnije onoga što je među zapovijedima najvažnije: odgovara na ime *izvoru zapovijedi*, samoj Božjoj volji.

- S obzirom na *stav*, valja se zadiviti budući da je riječ o stručnjaku za Zakon, ali to i jest pozitivnost koju Isus u potpunosti prihvaća: zna da ne zna i stoga postavlja pitanje. U cjelini razgovora taj se pismoznancem pojavljuje kao »poslušani učenicima učitelja Isusa«, netko tko doista dopušta da ga on uči i iznosi ono što zna, ne zato da bi protuslovio, nego zato da potvrdi Isusov ispravan stav (»Dobro si rekao, Učitelju«). *Konačno susrećemo pismoznancem koji dopušta da ga se pouči, koji doslovno prakticira »Šema Izrael« o kojemu govori*

Isus. Stoga ga Isus hvali (prvi i jedini put): »Nisi daleko od kraljevstva Božjega«.

Ovdje valja podsjetiti na *objektivnu potrebu koja je uvijek prisutna kod Božjega naroda*, posebno u Isusovo vrijeme. Želja da se bude vjeran Bogu vodila je prema primjeni pravila i zapovijedi na svaki djelić života. Prema rabinskoj predaji zapovijedi Tore (= Petoknjžja) bile su uokvirene u 613 propisa, koji su obuhvaćali 365 zabrana, jednu za svaki dan u godini, te 248 pozitivnih zapovijedi, čiji je broj odgovarao broju dijelova od kojih je prema tadašnjem mišljenju bilo sastavljeno ljudsko tijelo. Stoga se oduvijek osjećala potreba za ustanovljivanjem hijerarhije istinâ. Prema rabinima za Davida se zakon svodio na jedanaest propisa (Ps 15,2.5), za Izaiju na šest (Iz 33,15), za Miheja na tri (Mi 6,8), za Amosa na dva (Am 5,4), za Habakuka na samo jedan: »Pravednik će živjeti od svoje vjere« (Hab 2,4).

- Prema tome pismoznancem pitanje nije bilo jednostavan iskaz volje za formalnim, kazuističkim usustavljenjem, niti plod zbrke ili zaborava, nego želja da se shvati srž svake zapovijedi. On je na najplemenitiji i najpravedniji način izražavao neprekidno traženje onoga što je najvažnije u obdržavanju Božjega zakona. Stoga je razina na kojoj Isus treba odgovoriti vrlo visoka i ne svodi se na odgovor u nekom kvizu: riječ je o udahnjivanju duše onomu koji traži. Barem to Isus tako shvaća u svom odgovoru.

2.4.2. Središte scene je Isus učitelj

To mu jasno priznaje pismoznancem koji postaje njegovim učenicom. Isus se, izazvan da bude učitelj, ne povlači, zato što on to i jest: »Vi me zovete Učiteljem i Gospodinom. Pravo velite jer to i jesam!« (Iv 13,13)

Ostavljajući pod »porukom« sadržaj njegova naučavanja, zapažamo njegovu *metodologiju* koja je također dio sadržaja.

- Isus prije svega prihvaća pitanje i ne izvlači se iako je s razlogom mogao pretpostaviti da je riječ o izazivaču poput drugih. Pitanje ga zanima, od temeljne je važnosti za njega sada i za sve buduće učenike: »Što je Bogu iznad svega na srcu pa prema tome postaje pravilo nad pravilima, što je motiv koji utemeljuje ponašanje?«

- Primijetit će se da odgovor ne proizlazi iz Isusova potpuno samostalnog znanja. On ne može ne *spomenuti Boga* kako bi izrazio pravo mišljenje o tome. Evo dakle poziva na jednu od najsvjetlijih točaka Tore (Pnz 6,4-5): »*Šema Izrael, Čuj Izraele...*«. Isus se prema tome poziva na Pisma, kao što će to učiniti toliko puta u svom životu (usp. Mk 2,23sl; 7,6; 8,17) i kao što će to učiniti drugi s obzirom na njegovu osobu (usp. Mt 1-2; 25-28).

- »Šema Izrael« tvorilo je srce svakodnevne molitve pobožnog Hebreja.

Čini se da Isus daje *trostruko upozorenje*:

- prva Božja zapovijed objavljuje se i prihvaća u molitvi Bogu;

- ta je molitva svakodnevna hrana svakog istinskog Hebreja, koji na taj način svaki dan prima ispravno pravilo za svoje ponašanje;

- šteta (tu bi možda u Isusovim ustima moglo biti i ponešto ironije) što ti vatreni i suviše opširni molitelji (usp. Mt 6,5-6) uopće nisu ni svjesni, i ne primjećuju da je i ta molitva podvrgnuta Božjoj zapovijedi te je treba oživiti ljubavlju prema Bogu i prema bližnjemu.

- Učitelj Isus na kraju s didaktičkim ciljem prihvaća, ne bez *predvidivog, ugodnog i za nas ponešto komičnog iznenađenja* (Isus kojega promiče njegov učenik!), pis-

možnančevu pohvalu. Prihvaća i uzvraća, otvarajući mu put prema najvećem daru kojim Isus raspolaže: kraljevstvu Božjem.

2.5. Poruka

- Odmah uočavamo *važnost* poruke: odnosi se na prvu Božju zapovijed, na onu zapovijed koja upravlja i oživljava svaki drugi propis; njegov je vrlo pouzdan glasnogovornik sâm Isus, kojemu je formalno postavljeno pitanje; onaj tko ispituje nije bilo tko, nego učitelj Zakona, vođa naroda.

- *Obuhvaća ljubav prema Bogu i bližnjemu koje su međusobno povezane*. Ta bi tvrdnja, koja je sama po sebi ispravna, bila previše siromašna. Pokušajmo je *dublje* shvatiti:

- *Ljubav se prije svega odnosi na Boga, ne na bližnjega*. Međutim, pazimo, Isus ne govori o općem poimanju božanstva, nego ga označava kao »Gospodina Boga našega koji je jedini Gospodin«. Isus ne izmišlja tu dužnost ljubavi pomoću nekog filozofskog razmišljanja, nego je preuzima iz Pisma, pa je prema tome treba shvatiti unutar povijesti ljubavi, koja je ponekad teška, a u kojoj je – bitno je to shvatiti – Bog prvi ljubio (Hoš 3,1; 11,1; Jer 31,3; 1 Iv 4,10.19). Ponovljeni zakon je izvanredno svjedočenje tih dokaza Božje ljubavi prema narodu (Pnz 4,37; 7,8; 10,15) pa prema tome i Božjeg odgovora narodu. »*Čuj Izraele*«, *koliko si ljubljen, pa prema tome i ti ljubi onoga tko tebe ljubi*.

- Odmah je zapovijed Božje ljubavi jasno kvalitativno označena: »*mora biti cjelovita, obuhvaćajući sveukupnost čovjekovih duhovnih korijena i njegove mogućnosti*« (S. Legasse): »srce« je počelo osjetnog, intelektualnog i moralnog života, sinteza unutar-njeg čovjeka nasuprot izvanjskom ili tjelesnom čovjeku. Jedino ga Bog može poznavati; *duša (psihe)* je život, pojedinačno i

konkretno postojanje, ono što je u Božjim očima najdragocjenije, tako da ga se čovjek mora odreći kako bi posvjedočio vjeru sve do mučeništva (Mk 8,35-37); »um« ili misao, koja je već sadržana u srcu, pojašnjava čovjekovo razumno sudjelovanje koje se odnosi na ljubav prema Bogu; »snaga« označava sav potencijal intimne energije koju prema tome valja pokrenuti.

Nije prema tome riječ prije svega o čini-ma ili obredima, nego o sveobuhvatnom stavu koji uključuje čitavu osobu u intimnosti razuma, slobode, odluka, pa prema tome i u fizičkom smislu. Ukratko, Onome koji se sav pretvorio u dar čovjek ne može odgovoriti negoli darivanjem svega.

- Upitan o prvoj zapovijedi koja se nužno odnosi na Boga, Isus čini iznenadni i temeljni korak naprijed. Potvrđuje drugu zapovijed, za koju Matej kaže da je »ovoj slična« (Mt 22,39): »Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga«. Pismoznanc ga je zapravo pitao o prvoj zapovijedi. Isus u nju uključuje i drugu, kao da se prva ne može potpuno izraziti bez druge. Jasan je odnos prema Pnz 19,17-18.

Ovdje su međutim iznenadni naglasci koje postavlja Isus:

- u *Ponovljenom zakonu* bližnji je izraelski sudrug, za Isusa je to *tko god se približi*, posebice ako je potrebit pomoći (usp. Mt 5,43-48);

- na drugome mjestu, Isus sjedinjuje *dvije ljubavi u jedinstvenu zapovijed dvostruka lica*. Nešto takvoga nije judaizmu potpuno strano, ali je to ovdje vrlo svijetla i opća činjenica, koja jasno proizlazi iz Isusova »novog« poimanja Boga;

- na trećemu mjestu, Isus ovom tvrdnjom ne poništava ostale zapovijedi, nego *im ulijeva dušu*: svako je obdržavanje valjano ako se hrani ljubavlju prema Bogu i bližnjemu.

- Uzimajući u obzir razne naglaske koje smo dosada spomenuli, možemo *cjelovito izreći Isusovu misao*:

- u jedinstvenom pismoznancu promicanju Učitelja uočava se priznanje koje je jasno poput sunca, posebice stoga što dolazi iz skupine kolega koji ga nisu voljeli, a to priznanje glasi: Božja objava, *Pismo, je na Isusovoj strani*. Isus ima pravo, govori istinu o Bogu;

- obnovljeno poimanje ljubavi Isus temelji na osluškivanju (*semà*) *Božje povijesti s njegovim narodom*; odatle se crpe motivacije i oblici ljubavi prema Bogu i braći;

- to je *povezano s molitvom*: reći da netko ljubi Boga i bližnjega sadržaj je molitve, a to će sasvim jasno biti i stvarna praksa, koja štoviše »vrijedi više od svih prinosa i žrtava«. To je rekao sâm Isus, govoreći o svom prihvaćanju grešnika (Mt 9,13) i ponavljajući ono što je rekao prorok Hošea (Hoš 6,6).

- Tako vrijedan religiozni biser koji izazava uzvišenost novog Pismoznanca postaje još blistaviji jer *postaje vjerodostojan u Isusu koji postaje njegovim uvjerljivim svjedokom*. Čitav njegov život postaje praktična egzegeza prve zapovijedi i druge, koja je ovoj slična.

- *Drugim čitanjem* teksta završava prvi dio našega hoda.

3. DRUGI TRENUTAK: POVEZIVANJE SA ŽIVOTOM

Jedno je očito i odmah shvatljivo: ovdje je riječ o zapovijedima i o ljubavi prema Bogu i bližnjemu kao jedinstvenoj zapovijedi vodilji. Izravna egzistencijalna posljedica je očita, ali nije stoga i manje zahtjevna.

1) *Za Isusa život svakog čovjeka kao da je obavijen mrežom zakona. Ono što je važno jest postati svjestan kojim je putem zakon po-*

vezan s Bogom. Zapravo će nas i kratko promatranje konteksta u kojemu živimo upozoriti kolikim smo propisima okruženi, propisima svake vrste i vrijednosti.

Isus potvrđuje zapovijedi očitujući njihovo božansko korijenje, koje prema tome treba slušati a ne izmišljati, aktualizirajući ih osobnom i vjernom odgovornošću.

LJUDSKO USMJERENJE	ISUSOVO GLEDIŠTE
Slabost ili nedostatak ozbiljnih motivacija, uz rizik da čovjek bude površan i nevjeran	Zakon valja u konačnici ponovno pronaći u njegovoj božanskoj izvornosti i kao takvoga valja ga ozbiljno i vjerno obdržavati
Pomutnja s obzirom na svojstvenu vrijednost zakona, uz rizik izjednačenja i tegobnog obdržavanja	Za Isusa nisu svi vjerski zakoni jednaki: postoji hijerarhija vrednota i prvenstvo koje valja obdržavati
Proizvoljnost u obdržavanju, pri čemu normativnost ili nenormativnost, vrijednost i nevrijednost ovise o osobnoj subjektivnosti	Božje su zapovijedi prije svega Božje, prema tome valja ih poslušno i cjelovito prihvatiti

2) Isus predlaže *zapovijed ljubavi prema Bogu i bližnjemu kao središte Božje volje* pa prema tome i kao središte čovjekova ponašanja. Odatle proizlazi potreba da se dobro shvati o kakvoj je ljubavi riječ. Valja listati Bibliju. Postaje vrlo jasno – to je apsolutno potrebno! – da »prije« »prve zapovijedi« stoji ljubav kojom Bog nas ljubi, ljubav čije priznavanje jedino motivira i omogućuje naš odgovor ljubavi prema Njemu. »U ovom je ljubav: ne da smo mi ljubili Boga, nego – on je ljubio nas« (1 Iv 4,10). I za ljubav prema bližnjemu, samo Božji poticaj pun ljubavi prema ljudima koje smatra sinovima (prisjetimo se izgubljenog sina) omogućuje sinovima da se ljube kao braća. Nije prema tome riječ samo o filantropiji koju valja izvršavati, nego o ljubavi koja dolazi od Boga i vraća se njemu s istom namjerom, jačinom i širinom. »Budite milosrdni kao što je Otac vaš milosrdan« (Lk 6,36).

3) *Što znači ljubiti Boga?* Nagomilavanje izvora »duše, srca, uma i tijela« ukazuje na stil ljubavi koja je mnogo više nego ritualno obdržavanje ili vršenje određenih gesta. Isus od čovjeka traži da se potpuno, radikalno, zauvijek zaljubi u Boga. Mistika postaje pravilo za vjernika. To je uostalom mistika koja stoji nogama na zemlji, prema čestom Isusovom pozivu: »Ako me ljubite, zapovijedi ćete moje čuvati« (Iv 14,15). Riječ je o djelatnoj i preoblikujućoj ljubavi. To jasno kaže i biblijski temelj na kojem se zasniva: povijesnoj Božjoj ljubavi prema čovjeku mora odgovarati povijesno dokazana čovjekova ljubav prema Bogu.

Jasno je da strah ili bojazan ne mogu biti temelj odnosa prema Bogu, nego kvaliteta tako lijepe, ali upravo stoga i tako zahtjevne ljubavi.

4) *A ljubiti bližnjega?* Iz onoga što smo vidjeli, takva ljubav ima božanske korije-

ne. Isus, s puno realizma, postavlja nekoliko »putokaza«, označava kriterije:

– Valja ljubiti *bližnjega kao sebe samoga*, tj. polazeći od očitog načela da nitko sebi samome ne želi zlo, pa prema tome: »Sve, dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima« (Mt 7,12).

– Riječ je o ljubavi koja je *dvostrukom niti vezana uz Božju ljubav*, dvosmjerna, po čemu takva ljubav na neki način drugima izražava ljubav koju Bog gaji prema njima (usp. Mt 19,21-30), a s druge strane treba uvijek hraniti Božjom ljubavlju (»Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio«, Iv 13,34). Ljubav prema bližnjemu postaje neka vrsta sakramenta (vidljivog znaka) Božje ljubavi: »Tko ne ljubi svoga brata kojega vidi, Boga kojega ne vidi ne može ljubiti« (1 Iv 4,20).

Zbog te svoje konstitutivne moći, drugi koji je shvaćen kao bližnji i odgovorno prihvaćen kao naš ti, postaje izvorom vlastitog pozitivnog identiteta, ostvaruje najbolji dio sebe, budući da se »Božje lice nalazi u licu drugoga« (E. Lévinas).

5) *Konkretni znakovi te ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu vrlo su široki*: molitva, milosrdna ljubav, strpljivost, pomoć. Posjeduje unutarnjost, živi od osjećaja, izražava se gestama, hrani nadom, rađa radošću. Ljubav prema Bogu znači imati konstitutivno povjerenje u njega, slušati ga i biti mu velikodušno i vjerno poslušan i u onim stvarima koje se ne uspijevaju razumjeti. Ljubav prema bližnjemu znači susret, poštivanje, uvažavanje, raspoloživost za susret, pomaganje.

6) *Čovjek se ne rađa sposoban za ljubav, nego to postaje, postaje idući kao pismoznac u Isusovu školu*, tražeći istinu o stvarima, pravi red. Prepoznamo tri oznake koje izravno obilježavaju Isusovu misao:

– Traženje bitnoga na području istine i vrednota, zbog čega ono što je važnije ima pravo voditi ostalo. Ljubav prema Bogu i bližnjemu za Isusa je takvo mjerilo bitnosti. Onaj tko postupa prema takvoj ljubavi, uvijek ide prema središtu i uvijek pogađa središte. Ljubav nikad ne prestaje (usp. 1 Kor 13).

– Mogućnost da se ljubi za Isusa je vezana uz molitvu, koju se shvaća kao slušanje Božje riječi, prema tome kao meditaciju, unutarnjost, dijalog s Bogom. Milosrdna ljubav nužno se hrani molitvom, koja sebi svojstvenom logikom vodi prema milosrdnoj ljubavi. Stoga milosrdna ljubav vrijedi više od žrtava prinostnica, tj. više od najuzvišenijeg bogoštovlja Božjega naroda. To je potpuni dar duše neke osobe, dok je žrtva prinostnica samo žrtvovanje tijela neke žrtvene životinje.

– Isusovo svjedočenje i svjedočenje dobrih kršćana neiscrpan su rudnik poticaja i modela.

4. TREĆI TRENUTAK: POTICAJI ZA ZAJEDNIČKO RAZMIŠLJANJE

Odlomak o kojemu smo razmatrali uključuje brojne poticaje koji potiču na zajedničko razmišljanje. Evo nekoliko takvih poticaja.

1) »Kad bi te netko pitao: ti si kršćanin, reci mi *što je bitno* i prvotno važno u tvojoj vjeri: što bi mu odgovorio?« Jesmo li sposobni motivirati prvenstvo ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu za koje Isus potvrđuje da su srž svake zapovijedi? Što više, držimo li da imamo vjeru koja u sebi sadrži pravednu hijerarhiju istina i zapovijedi? Ili pak vjerujem u sve ili pomalo od svega?

2) Neki pismoznac, učitelj, *ispituje Isusa* kako bi dobio ispravan okvir za od-

nos prema stvarima koje su važne kada je riječ o istini i o vrednotama. Razmišljajući o tome, nastojimo li iskreno tražiti ili smo zatomili pitanje? Je li Isus iz Nazareta za nas postao učitelj vjerodostojan i vrijedan povjerenja?

3) *Ljubiti Boga kao samoga sebe*: Isus to nudi kao prijedlog za bitno nadahnuće kršćanskoga života. Pokušajmo jednostavno izraziti što za svakoga od nas znači »ljubiti Boga«: ako ga stvarno ljubimo, u čemu konkretiziramo tu ljubav, koja iskustva nosimo u sebi; ako smo susreli ljude koji su nas privukli jer ljube Boga, koji su znakovi te ljubavi...

4) *Ljubiti bližnjeg svoga kao samoga sebe* druga je zapovijed koja je slična prvoj. Pitajmo se ljubimo li stvarno Boga širinom na koju poziva Isus; ljubimo li ga snagom Božje, Kristove ljubavi, ili nas potiče ljudska težnja simpatiji, solidarnosti, filantropiji. Što ljubav prema Bogu doprinosi zalaganju za bližnjega? Uspijeva li ljubav prema bližnjemu osnažiti vjeru i nadu u Boga?

5) Razmišljali smo *o izvanrednom načinu kojim je Isus ljubio Boga*. Što nas je u njegovim riječima, gestama i ponašanju najviše pogodilo? Usporedivši ga s drugim prakticiranjem ljubavi i drugim naučavanjima (filozofija, druge religije, laička svjedočanstva...), što obilježava Isusov stil? Kojim aspektima teže njegov način izražavanja ljubavi i način svjedoka koji potječu od drugih naučavanja?

6) Riječi »*ljubav, srce*« i slične vrlo se često upotrebljavaju. Nastoj uspostaviti dijalog između mentaliteta i prakse ljubavi današnjeg (mladog) čovjeka i onih koje su izrečene u evanđelju. Gdje se susreću? Gdje se sukobljavaju? Kako bi Isus evangelizirao to nemirno čovjekovo srce? Što

bi kršćani trebali učiniti kako bi učinili vjerodostojnima riječi o ljubavi prema Bogu i bližnjemu što ih predlaže njihov učitelj?

- *Posljednje čitanje teksta* može izraziti sintezu tolikih vidova na koje smo dosad ukazali.

5. ZAVRŠNA MOLITVA

(Predlaže se da se među sudionicima postakne zaziv koji je sukladan temi. Mogu se upotrijebiti i sljedeći prijedlozi.)

– Zapovijed ljubavi prema Tebi, o Bože, nama se mladima čini pomalo retorična, poput neke izrečene fraze, možda stoga što smo je već toliko puta čuli kao djeca. Gospodine, danas prihvaćamo Tvoj poziv unutar ponekog gorućeg i razočaravajućeg iskušenja naše ljudske ljubavi. Gospodine, volimo Te.

– Poziv »Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga« veliki je izazov, ali ga na Tvoju riječ i uz pomoć Tvoje milosti prihvaćamo. To je izazov zato što se čini da ga je nemoguće provesti u život, ali ako ga ne prakticiramo onda jedni drugima želimo zlo i zajedno se loše osjećamo. Gospodine, nauči nas da se međusobno ljubimo kao što Ti nas ljubiš.

– Gospodine, slušajući tog pismoznanca i stručnjaka za evanđelje kako Te moli za razjašnjenje o onome što je morao znati, osjetio sam smetenost i privlačnost. Molim Te i ja: pomoz mi, Gospodine, da svoj život dovedem u red: neka prvo bude prvo, a pretposljednje i posljednje neka budu to što jesu. Najvažnije je da Ti budeš prvi. A s Tobom zajedno i moj bližnji.

– Gospodine, ljubim Te. To su lijepe riječi koje znam upotrijebiti i kad razgovaram sa svojom djevojkom. Ali kad se obraćam Tebi, koji smisao da dadem tim riječima, kojim sadržajima da ih ispunim kako

me ne bi lišile ljubavi prema mojoj djevojci? Gospodine, pomози mi da to shvatim.

– O kako je lijepo ljubiti i biti ljubljen. Obnovi čudo svoje nekadašnje prisutnosti u Palestini i u našim gradskim četvrtima, u našim stanovima, obiteljima, u meni. Tako neka bude, Gospodine, molim Te.

Gospodine, slušajući Tvoje riječi o prvoj zapovijedi, s naglaskom stavljenim na ljubav »svim srcem, svom dušom, svim umom svojim«, u sebi smo dvostruko uzdrmani: apsolutno je istina kako je ljubiti kao što si nam to Ti pokazao najljepša baština koju si nam ostavio, nešto u Tvome životu čemu se najviše divimo i na čemu Ti najviše zavidimo; ali je to ujedno i razlog za iznenađenje, štoviše, u nama se budi neki strah. Hoćemo li Te moći nasljedovati? Vjerujemo da je ovdje na Tebi red, da Ti kao oštroman i sposoban liječnik kirurškim nožićem Tvoga Duha Sve-

toga operiraš naše »srce, dušu i um«. Gospodine, željeli bismo Te znati ljubiti, željeli bismo da u našoj savjesti bude duboko urezana prva zapovijed kojoj si nas naučio te da po njoj mjerimo sve naše dužnosti, radosti i boli našega života. Amen.

»Kasno sam te uzljubio, ljepoto tako stara i tako nova, kasno sam te uzljubio! A eto, ti si bio u meni, a ja izvan sebe. Ondje sam te tražio nasrćući na ta lijepa bića koja si stvorio, ja rugoba. Ti si bio sa mnom, a ja nisam bio s tobom... Zvao si me i vikao, probio si moju gluhoću, zabljesnuo si, sijevnuo si i rastjerao moju sljepoću, prosuo si miomiris, a ja sam ga upio pa uzdišem za tobom, okusio sam ga pa gladujem i žedam, dotakao si me, i ja gorim za mirom tvojim.« (Sv. Augustin, *Ispovijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1979, knj. 10, 27, str. 230-231)